

Małgorzata Denis, Anna Majewska

ŚRODKI STRUKTURALNE Z UNII EUROPEJSKIEJ SZANSĄ NA ROZWÓJ MIASTA ŁOWICZA

Streszczenie: Łowicz jest miastem położonym w centralnej Polsce, w województwie łódzkim, o bogatej historii, kulturze i tradycji. Dzieje miasta sięgają aż do roku 1136 (pierwsza informacja ukazała się w Bulli Papieskiej), było wówczas ośrodkiem gospodarczym, duchowym i naukowym – znajdował się tu dwór prymasowski. Łowicz jest stolicą Ziemi Łowickiej, którą zamieszkuje ludność nazywana tradycyjnie „Książakami”.

W okresie transformacji ustrojowej doszło do zmian zarówno gospodarczych, przestrzennych, jak i społecznych. Likwidacja dużych zakładów pracy doprowadziła do degradacji terenów przemysłowych. Konsekwencją są problemy przestrzenne i funkcjonalne centrum miasta i usytuowanych w nim terenów kolejowych, które stały się barierą dla rozwoju tej części miasta. Kolejnym problemem jest wykluczenie społeczne ludności zamieszkującej często zabytkowe kamienice oraz zmniejszenie się liczby mieszkańców z 31 750 osób w 1998 roku do 29 606 w 2011 roku (GUS).

Przed władzami miasta stoją duże wyzwania: zachęcenie młodych ludzi do pozostania w mieście, a przedsiębiorców do inwestowania, rewitalizacja terenów poprzemysłowych, zwiększenie konkurencyjności miasta, poprawa jakości życia mieszkańców, zmniejszenie różnic społecznych.

Słowa kluczowe: środki strukturalne, rewitalizacja.

1. Wstęp

Podział strukturalny miast w Polsce przedstawia się następująco: miasta małe – liczące do 20 tys. mieszkańców, średnie – 20–100 tys. i duże – powyżej 100 tys. Stosowane w Polsce tylko trzy przedziały nie oddają prawidłowego podziału jednostek osadniczych. Miasta Łowicz, posiadającego 29 tys. mieszkańców, nie można zaliczyć do miast małych, lecz do średnich, ale jednocześnie znajdzie się ono jako jedno z mniejszych miast tej grupy. Christaller wyróżnił siedem podziałów hierarchicznych miast – stolica, miasta prowincjonalne, ośrodki regionalne, okręgowe i powiatowe, miejscowości gminne i miejscowości targowe (Runge 2012, s. 85). Według tej hierarchii Łowicz, jak i wiele małych miast (np. Błonie, Sochaczew, Ożarów Mazowiecki) zaliczono by do miast powiatowych. Struktura Łowicza w dużej mierze przypomina strukturę przestrzenną miast małych, dlatego też umiejscowienie go w problematyce

małych miast nie jest czymś zaskakującym. Ponadto w literaturze czytamy, że „(...) nie ma jednoznacznego określenia jakiej wielkości jednostkę osadniczą uznać za małe miasto. Jedni autorzy do małych miast włączają miasta poniżej 5 tys. mieszkańców, inni zaś uznają za małe miasta te do 50 tys. osób” (Szymańska, Grzelak-Kostulska 2005, s. 61).

Łowicz jest miastem usytuowanym w centralnej Polsce, w województwie łódzkim, 55 km od Łodzi i 81 km od Warszawy. Dzięki wybudowaniu autostrady A2 posiada bardzo dobre połączenie komunikacyjne z Warszawą. Dojazd do stolicy Polski skrócił się znacznie ze 120 do 50 minut. Dojazd pociągiem do Warszawy trwa od 60 minut (pociąg pospieszny) do 120 minut (pociąg podmiejski). Nieco inaczej przedstawia się dostępność do miasta wojewódzkiego – Łodzi. Przez cztery lata (2008–2011) miasto nie posiadało połączenia kolejowego, co dla wielu mieszkańców było sporym utrudnieniem w dojazdach do pracy. Wówczas mogli liczyć jedynie na własny środek lokomocji lub prywatne linie autobusowe łączące te dwa miasta. Czas dojazdu do Łodzi wynosi od 45 do 60 minut.

Celem pracy jest zbadanie, w jakim stopniu inwestycje dofinansowane ze środków unijnych wpływają na poprawę jakości środowiska zamieszkania oraz na rozwój przestrzenny Łowicza.

Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej większość gmin i miast w Polsce stara się o środki finansowe pozwalające na rozwój regionalny. W związku z tym, że jednym z celów Unii Europejskiej „(...) jest tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju całego jej terytorium” (Churski 2012, s. 27) Polska jako kraj Europy Wschodniej, który cały czas stara się zrównać poziom swojej gospodarki do pozostałych krajów Unii Europejskiej otrzymuje dużo różnych środków finansowych. Przede wszystkim są to środki na projekty dotyczące innowacyjności, nowych inwestycji kapitałowych, promocji edukacji, rozwoju handlu oraz inwestycji publicznych. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju udostępnia portal, na którym zamieszczone są informacje nt. projektów realizowanych przy współudziale funduszy unijnych w Polsce (www.fundusze-europejskie.gov.pl), a także można się dowiedzieć, ile środków pieniężnych otrzymał z Unii Europejskiej dany powiat lub województwo, jakie projekty zostały zrealizowane i czego dotyczyły. Powiat łowicki otrzymał łącznie ponad 441 mln zł dofinansowania (tab. 1).

Tabela 1

Projekty dofinansowane przez Unię Europejską w powiecie łowickim

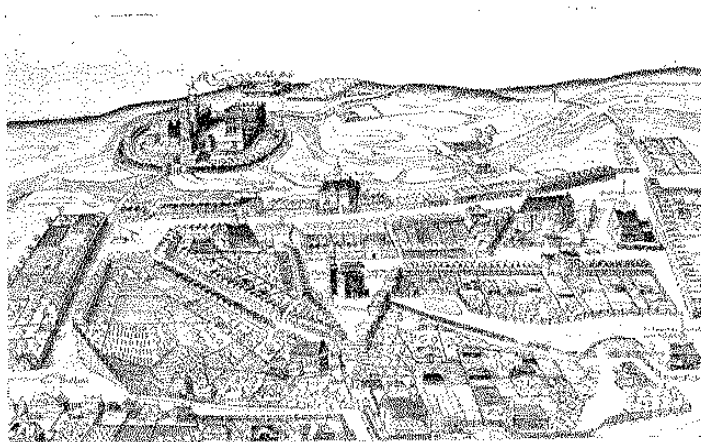
Liczba projektów	883
Wartość projektów (w zł)	747 260 009,54
Dotacje UE na 1 mieszkańca (w zł)	5 466,28
Dofinansowanie z Unii Europejskiej (w zł)	441 014 262,06

Źródło: <http://www.mapadotacji.gov.pl/statystyki-i-porownania>.

2. Rozwój miasta na przestrzeni wieków

Łowicz jest jednym z najstarszych miast w Polsce, pierwsza wzmianka pochodzi z 1136 roku i została umieszczona w Bulli Papieża Innocentego (Kołodziejczyk 1986, s. 331). Powstała wówczas kasztelania łowicka. Pod koniec XIV wieku Łowicz miał charakterystyczny targowy układ przestrzenny, typowy dla miast polskich w okresie przedlokacyjnym (rys. 1). W wieku XV Jan Łaski przeprowadził częściową regulację miasta: wyznaczył nowe ulice, przy których powstały domy jednorodzinne i kamienice (rys. 2). Wiek XVII i XVIII to powolny upadek miasta. Dopiero w XIX wieku nastąpił jego ponowny rozwój poprzez nadanie praw wojewódzkich, przywrócenie jarmarków i wzrost liczby ludności (z 3 066 osób w 1832 roku do 5 885 w 1862 roku).

Ł O W I C Z



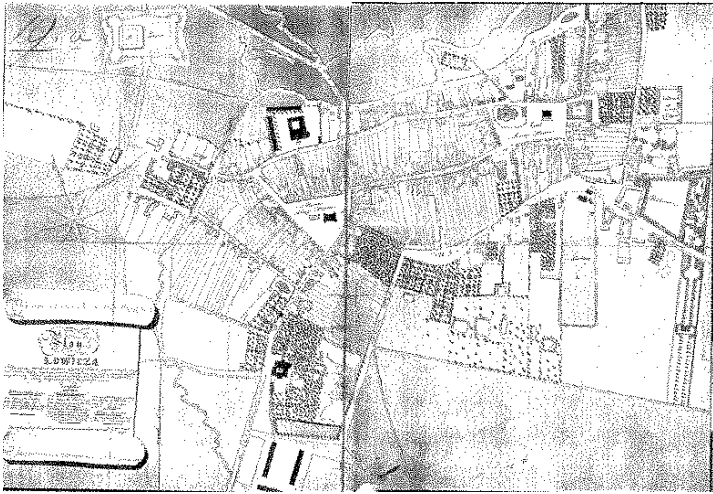
Rys. 83. ŁOWICZ. Widok (wg. sztychu Brauna).

Rys. 1. Sztych Brauna i Franza Hohenberga z 1618 roku

Źródło: T. Tołwiński (1948)

W 1923 roku doszło do powiększenia obszaru administracyjnego miasta o grunty dwóch wsi – Łąki Śniadowskie, zamku prymasowskiego, Stawy Strzeleckie. W latach 1921–26 został sporządzony plan zagospodarowania przestrzennego miasta przez arch. Adama Paprockiego. Miasto w trakcie II wojny światowej, tak jak wiele miast polskich zostało zniszczone, a ludność w wyniku eksterminacji żydów zmniejszyła się o około 35%.

W czasach PRL Łowicz stał się typowym miastem socjalistycznym: w tkanę miasta historycznego wprowadzono nową zabudowę wielorodzinną, utworzono państwowe zakłady pracy takie, jak: Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska, Syntex, Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego itp.



Rys. 2. Plan Łowicza z 1824 roku (nowe ulice i układ historyczny miasta)

Źródło: Archiwum miasta Łowicza

W okresie transformacji ustrojowej Łowicz zmierzył się i nadal zmierza z wieloma problemami: demograficznymi (migracje ludności), gospodarczymi (likwidacja dużych zakładów pracy) i przestrzennymi (degradacja terenów poprzemysłowych i tkanki historycznej miasta).

W latach 1995–2011 ludność Łowicza zmniejszyła się o 6,2% (tab. 2). Sytuacja demograficzna wynika z różnych przyczyn: likwidacji lub zmniejszenia zatrudnienia w dużych zakładach pracy, problemów gospodarczych Łodzi, do której codziennie dojeżdżała część mieszkańców Łowicza oraz migracji ludności do stolicy Polski w celach zarobkowych.

Tabela 2

Ludność Łowicza w latach 1995–2011

Miasto	Lata				
	1995	2000	2005	2009	2011
Łowicz	31 556	30 801	30 335	29 754	29 606

Źródło: GUS – Roczniki demograficzne oraz Urząd Miejski, Wydział Spraw Obywatelskich.

3. Środki strukturalne z Unii Europejskiej

Dzięki środkom Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR), Urząd Miejski w Łowiczu zrealizował następujące wnioski:

Lata 2004–2006:

- restauracja zabytkowego Nowego Rynku,
- modernizacja muszli koncertowej (park Błonie),
- budowa i modernizacja dróg w Łowiczu istotnych dla obsługi ruchu regionalnego.

Lata 2007–2012:

- renowacja zespołu dawnej Kolegiaty Prymasowskiej w Łowiczu wraz z utworzeniem kompleksu rekreacyjno-wypoczynkowego w parku Błonie,
- termomodernizacja budynków przedszkoli miejskich i zespołu szkół z oddziałami integracyjnymi w Łowiczu,
- przebudowa istniejących komunalnych ujęć wody, rozbudowa i przebudowa obiektów stacji uzdatniania wody i budowa akredytowanego laboratorium w Łowiczu przy ul. Blich,
- budowa szerokopasmowej sieci transmisji danych wraz z przyłączami telekomunikacyjnymi na terenie gminy miasta Łowicza,
- unowocześnienie taboru miejskiego,
- wprowadzenie projektu e-urząd (administracja przyjazna obywatelowi),
- przebudowa i budowa dróg gminnych,
- projekt: Folklor Łowicki – wdrożenie i promocja marki regionalnej miasta Łowicza,
- tęczowe lekcje – szansą dla uczniów.

W artykule zostaną przedstawione tylko te projekty, które wpłynęły na strukturę przestrzenną miasta (fot. 1–3). Pierwszym z nich, współfinansowanym przez Unię Europejską, była restauracja zabytkowego Nowego Rynku. Całkowity koszt projektu wyniósł 3,4 mln zł, a dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego wyniosło 75%, tj. 2,5 mln zł (www.lowicz.eu). Celem było uporządkowanie przestrzeni urbanistycznej o znaczeniu historycznym, poprawa jej funkcjonalności i estetyki. Należy zwrócić uwagę na to, że do momentu rewitalizacji rynek stanowił głównie teren zieleni z asfaltowymi ścieżkami i nieczynną fontanną. Dopiero nowy projekt zmienił wizerunek tego miejsca (fot. 1). Przed rozpoczęciem prac budowlanych nastąpiło odkopanie fundamentów nieistniejącego ratusza i przeprowadzenie prac archeologicznych. Niestety, po dokonaniu „odkrywek” zasypano fundamenty i położono kostkę, a jedyny pozostawiony ślad po ratuszu to zastosowanie innego koloru nawierzchni.



Fot. 1. Nowy Rynek w Łowiczu

fot. M. Denis (2013)

Kolejnym istotnym projektem była modernizacja muszli koncertowej w parku Błonie. Cel tego przedsięwzięcia to aktywizacja społeczeństwa, pielęgnowanie tradycji regionalnych oraz zwiększanie atrakcyjności turystycznej. Całkowity koszt projektu wyniósł 1,1 mln zł, zaś dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – 75%, tj. 832 tys. zł (www.lowicz.eu). Obiekt amfiteatru przez wiele lat stał zdewastowany i dopiero wyremontowanie – wprowadzenie nowych siedzisk i zadaszenie widowni pozwoliło na ponowne jego użytkowanie (fot. 2–3).



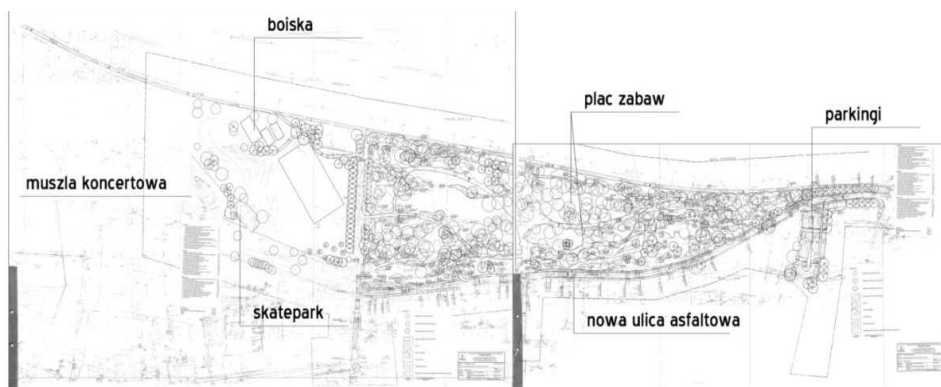
Fot. 2–3. Muszla koncertowa w Parku Błonie po dokonaniu modernizacji

fot. M. Denis (2013)

Kolejny projekt współfinansowany przez Unię Europejską to „Renowacja zespołu dawnej Kolegiaty Prymasowskiej w Łowiczu – najcenniejszego skarbu Ziemi Łowickiej wraz z utworzeniem kompleksu rekreacyjno-wypoczynkowego w parku Błonie”. Składał się on z kilku elementów: ciągów pieszych, drogi asfaltowej, rewitalizacji zieleni w parku, obiektów małej architektury i urządzeń zabawowych oraz kanalizacji deszczowej i oświetlenia.

Ponadto zrewitalizowano obiekty zabytkowe takie, jak: zespół dawnej Kolegiaty Prymasowskiej wraz z terenem wokół nich. Projekt ten został zrealizowany wspólnie przez gminę i diecezję łowicką (Studium Wykonalności... 2009). Część środków na realizację tej inwestycji pokryła Diecezja (2,6 mln zł), część Gmina i Miasto Łowicz (2,9 mln zł), a część Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2,2 mln zł) (www.elowicz.eu). Pozostałą kwotę w wysokości 23,3 mln zł otrzymano z Unii Europejskiej.

Druga część przedsięwzięcia to rewitalizacja parku Błonie (rys. 3). Fragment wschodni parku służy rekreacji, powstały tam m.in. trzy boiska, górka saneczkowa i rowerowa oraz skatepark (fot. 4–6), obok którego znajduje się muszla koncertowa z amfiteatrem. Część zachodnia to dwa place zabaw i ścieżki piesze. Ponadto w parku wykonano aleję spacerową na wale przeciwpowodziowym oraz wprowadzono nowe elementy małej architektury (fot. 4). Stworzono w ten sposób miejsce służące nie tylko mieszkańcom, ale i przyjezdnym, sprzyjające organizowaniu różnego rodzaju imprez sportowych i kulturalnych.



Rys. 3. Plan sytuacyjny parku Błonie

Źródło: Projekt zagospodarowania parku miejskiego Błonie w Łowiczu... (2007)



Fot. 4. Park Błonie – widok na ciąg piesze i nową ulicę
fot. M. Denis (2013)



Fot. 5. Park Błonie – widok na wał przeciwpowodziowy i boiska sportowe
fot. M. Denis (2013)



Fot. 6. Park Błonie – widok na skatepark
fot. M. Denis (2013)

Rewitalizacja parku Błonie otrzymała nagrodę Towarzystwa Urbanistów Polskich (TUP) w 2011 roku za najlepiej zrewitalizowaną przestrzeń. Wcześniej, w 2006 roku nagrodę TUP otrzymał również Nowy Rynek w Łowiczu, także w kategorii zrewitalizowana przestrzeń (www.tup.org.pl).

Następnym projektem współfinansowanym przez Unię Europejską była termomodernizacja budynków przedszkoli miejskich i zespołu szkół z oddziałami integracyjnymi w Łowiczu. Remont czterech przedszkoli publicznych i jednej szkoły polegał głównie na wymianie stolarki, dociepleniu dachu i stropodachów, dociepleniu ścian zewnętrznych oraz wymianie schodów zewnętrznych (fot. 7–8).



Fot. 7–8. Termomodernizacja przedszkoli – zdjęcia w trakcie wykonywania dociepień
Źródło: Studium Wykonalności... (2009)

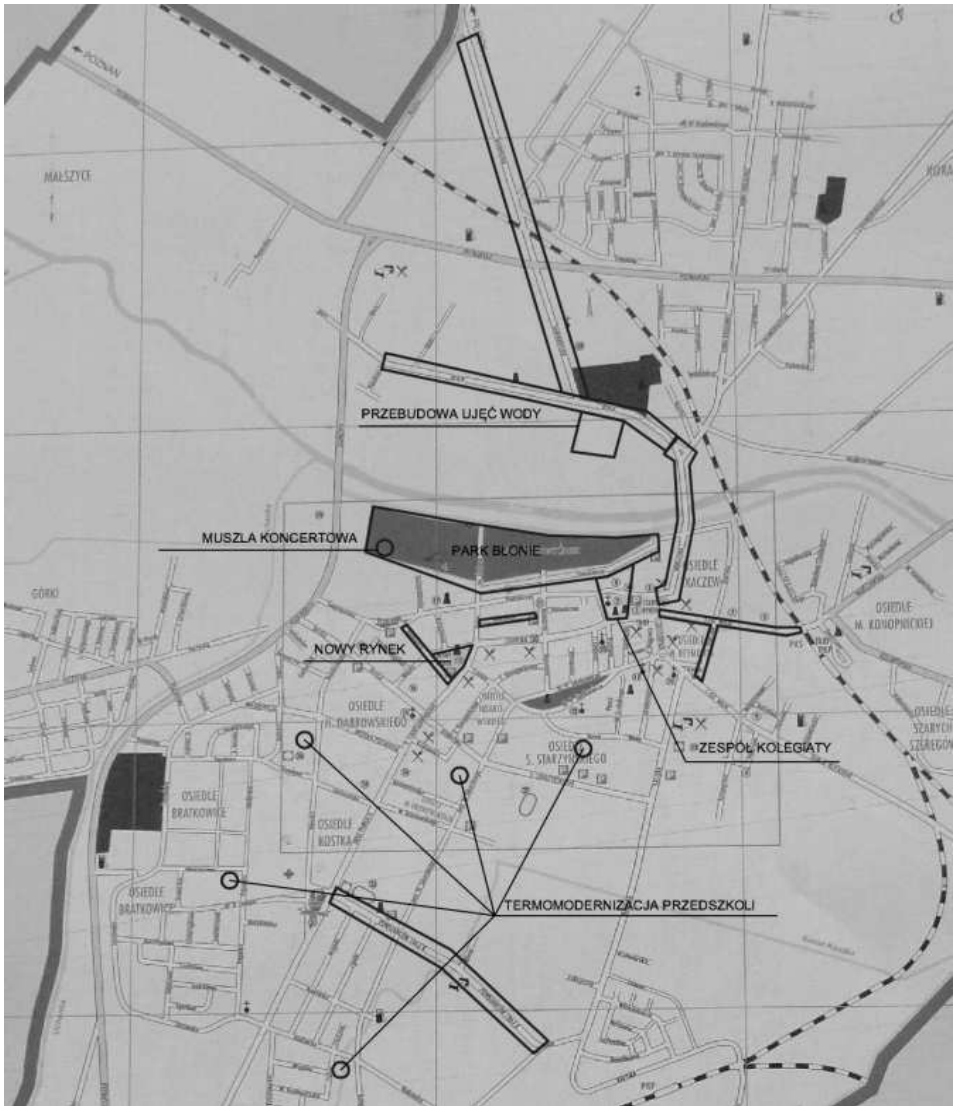
Ponadto ze środków Unii Europejskiej zostały wykonane przebudowy nawierzchni dróg gminnych. Część z nich, z racji występowania w tkance historycznej miasta znajdującej się w strefie ochrony konserwatorskiej, została wykonana z kostki granitowej lub kamiennej, w niektórych przypadkach nastąpiło zdjęcie istniejącego asfaltu, a odkrytą starą nawierzchnię (ul. 3 Maja, ul. Sybiraków) przełożono ponownie. Oczywiście kostka ta jest ułożona w części jezdnej, natomiast część piesza posiada osobne chodniki. Należy pozytywnie spojrzeć na dbałość władz miejskich o detal urbanistyczny, zastosowanie w części historycznej miasta takich samych latarni ulicznych, ławek, koszy na śmieci i słupków (rys. 4–5, fot. 9).

Łowicza”. Jest to właśnie temat skierowany na wykreowanie „Folkloru Łowickiego”, który przyczyni się do pielęgnacji sztuki i obyczajów ludowych, pozwoli również na odtworzenie zawodów dziś już niewykonywanych. Projekt ten ma za zadanie budowanie tożsamości województwa łódzkiego oraz ziemi łowickiej poprzez utworzenie marki regionalnej Łowicza. Jest szansą na rozwój miasta, na wzrost turystyki, która jest motorem wielu branż: gastronomii, handlu, kultury itp. Nie jest on bezpośrednio nastawiony na jeden cel, ale dzięki niemu może rozwinąć się kilka elementów, m.in. przedsiębiorstwa związane z powyższymi branżami oraz oczywiście tzw. twórcy ludowi, rzemieślnicy działający na terenie powiatu Łowicz.

Z punktu widzenia rozwoju przestrzennego miasta największe znaczenie miały dwa projekty: rewitalizacja Parku „Błonie” wraz z renowacją zespołu katedry łowickiej oraz modernizacja muszli koncertowej i terenów przyległych. Są to największe inwestycje pod względem finansowym, jak i powierzchniowym (rys. 6). Do momentu zrealizowania tych inwestycji były to tereny zdegradowane (fot. 10), właściwie nie funkcjonowały jako park, lecz kojarzyły się z miejscami, które należy omijać, ponieważ są niebezpieczne.

Dopiero podjęcie działań przez władze miasta, sporządzenie kompleksowego projektu wraz z wykonaniem parkingów i drogi przejazdowej, uporządkowanie terenu zielonego doprowadziło do odnowienia tego miejsca. Łowiczanie znowu zaczęli odwiedzać Błonie, po kilkudziesięciu latach odzyskali teren rekreacji, wypoczynku i sportu. Błonie, które usytuowane są przy rzece Bzura spowodowały, że miasto stanęło frontem do rzeki, odzyskano cenne tereny zieleni, która jak wiadomo ma bardzo dobry wpływ na samopoczucie mieszkańców: „Znaczenie estetyczne i zdrowotne zieleni w mieście jest dowiedzione” (Wejchert 1947, s. 185). W latach 50–70. ubiegłego wieku mieszkańcy chętnie spędzali czas wolny na Błoniach Łowickich. Późniejsze lata to upadek tego cennego miejsca i dopiero zrealizowanie tych dwóch projektów pozwoliło na odkrycie go na nowo.

Odrestaurowanie tej części miasta spowodowało również działania osób prywatnych, których posesje sąsiadują z inwestycją, np. zniszczona restauracja „Szkiełka” usytuowana w centrum parku została wyremontowana i odnowiona (fot. 11) oraz dotychczas nieestetyczne „tyły” kamienic zaczęły zmieniać swój wygląd (fot. 12). Park Błonie poprawił przestrzeń wokół rzeki Bzury oraz Starego Rynku. Dodatkowo wykonano parkingi dla osób odwiedzających miasto, a dla mieszkańców sporządzono nową drogę przejazdową pozwalającą ominąć część historyczną. Inwestycja ta poprawiła wiele aspektów przestrzennych Łowicza i wpłynęła na jego rozwój.



Rys. 6. Plan miasta Łowicza z naniesionymi projektami współfinansowanymi przez Unię Europejską

Źródło: opracowanie własne na podstawie zdjęcia planszy miasta znajdującego się na Nowym Rynku w Łowiczu



Fot. 10. Zniszczony park Błonie
fot. M. Denis (1998)



Fot. 11. Park Błonie – restauracja Szkiełka
fot. M. Denis (2013)



Fot. 12. Dobudowa do ściany szczytowej
budynku usytuowanego wewnątrz działki
wąskiej, której front znajduje się od strony
ul. Podrzecznej
fot. M. Denis (2013)

5. Wnioski

Środki strukturalne otrzymane z Unii Europejskiej wpływają na rozwój przestrzenny, funkcjonalny i ekonomiczny miasta Łowicza. Większość z nich przewidzianych zostało na rewitalizację, remont czy przebudowę istniejącej tkanki miejskiej lub istniejących budynków. Jest to oczywiście prawidłowe podejście władz miejskich, ponieważ rewitalizacja zabytków jest istotna dla historycznego miasta, które „żyje” z turystyki. Poprawa wizerunku miasta poprzez odnowę cennych obiektów wpływa pozytywnie na turystykę, która dla Łowicza jest bardzo ważna. Miasto i okolice odwiedza rocznie około 100 tys. turystów (Plan Rozwoju Lokalnego... 2004). Analizując projekty dofinansowane ze środków Unii Europejskiej można stwierdzić, że dotyczą one przestrzeni publicznych, infrastruktury technicznej, drogowej, oświaty, transportu i obsługi administracji. Są to bardzo zróżnicowane projekty, które świadczą o tym, że władze publiczne starają się, aby rozwój miasta odbywał się w różnych dziedzinach. Odnowa bloni łowickich, zadbanie o tkankę historyczną jest dobrym początkiem na stworzenie warunków dla Łowicza jako miasta spójnego, które wykorzystuje istniejącą tkankę do budowy miasta w mieście. „Nowością koncepcji budowy „miasta na nim samym” jest niewątpliwie silnie akcentowana potrzeba roztropnego sterowania rozwojem przestrzennym miast, zmierzającym do racjonalnego wykorzystania zdegradowanych terenów miejskich i ich ponownego włączenia w cykl rozwojowy miasta” (Wiśniewska 2012, s. 171).

Projekty współfinansowane przez Unię Europejską mają wpływ na rozwój Łowicza, nie pokryją w całości potrzeb związanych z przestrzenią czy gospodarką, ale mogą przyczynić się do pobudzenia gospodarki, stworzenia innowacyjności, wprowadzenia kapitału prywatnego. Należy jednak rozsądnie ubiegać się o dotacje unijne, tak, aby stworzyły szansę na pobudzenie rozwoju miasta.

LITERATURA

- Churski P., 2012, *Zróżnicowanie przestrzenne obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej w Polsce – wyzwania dla polskiej polityki spójności po 2013 r.*, [w:] Ciok S., Raczyk A. (red.), *Wyzwania polityki regionalnej*, Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, s. 27–40.
- Heffner K., 2008, *Funkcjonowanie małych miast Polski w systemie osadniczym Polski w perspektywie 2033 r.*, [w:] Saganowski K., Zagrzejewska-Fiedorowicz M., Zuber P. (red.), *Ekspertyzy do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008–2033*, t. 1, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 304 s.
- Kołodziejczyk R. (red.), 1986, *Łowicz – dzieje miasta*, Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych im. St. Herbsta, Warszawa, 331 s.
- Plan Rozwoju Lokalnego miasta Łowicza, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIV/199/2004 Rady Miejskiej w Łowiczu z dnia 4 listopada 2004 r.

- Projekt zagospodarowania parku miejskiego Błonie w Łowiczu – projekt zieleni wykonany przez Pracownię Projektową Architektury Krajobrazu „Przeźren” z 2007 r.
- Projekt Budowlany przebudowy ul. 3 Maja i Tkaczew z 2008 r.
- Roczniki demograficzne*, GUS oraz Urząd Miejski w Łowiczu, Wydział Spraw Obywatelskich.
- Runge A., 2012, *Metodologiczne problemy badania miast średnich w Polsce*, „Prace Geograficzne”, 129, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków, s. 85.
- Studium Wykonalności „Renowacja zespołu dawnej Kolegiaty Prymasowskiej w Łowiczu – najcenniejszego skarbu Ziemi Łowickiej wraz z utworzeniem kompleksu rekreacyjno-wypoczynkowego w parku Błonie”, Załącznik do wniosku o dofinansowanie realizacji projektu z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013.
- Studium Wykonalności „Termomodernizacja budynków przedszkoli miejskich i zespołu szkół z oddziałami integracyjnymi w Łowiczu” z 2009 r.
- Swianiewicz P., 2005, *Nowe interpretacje teoretyczne polityki miejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne”, 4(22).
- Szymańska D., Grzelak-Kostulska E., 2005, *Małe miasta w Polsce – zmiany ludnościowe i funkcjonalne w drugiej połowie XX wieku*, [w:] Heffner K. (red.), *Małe miasta a rozwój lokalny i regionalny*, Wydawnictwo AE, Katowice, s. 61.
- Tołwiński T., 1948, *Urbanistyka*, t. 1: *Budowa miasta w przeszłości*, Wydawnictwo Ministerstwa Odbudowy, nr 2, Trzaska, Ewert, Michalski, Warszawa.
- Wejchert K., 1947, *Miasteczka polskie jako zagadnienie urbanistyczne*, Wydawnictwo Ministerstwa Odbudowy, nr 8, Warszawa, 185 s.
- Wiśniewska W., 2012, *Krajobraz miejski: odnowa i kreacja w procesie odnowy*, Wydawnictwo PŁ, Łódź, 171 s.

Źródła internetowe

- <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/analizyraportypodsumowania/Strony/default.aspx>.
- <http://www.mapadotacji.gov.pl/>.
- www.lowicz.eu.
- www.um.lowicz.pl.
- www.tup.org.pl.

THE OPPORTUNITY OF DEVELOPMENT FOR ŁOWICZ CITY ARE STRUCTURAL FUNDS FROM THE EUROPEAN UNION

Abstract: Łowicz is a town in central Poland, situated in the Łódź province with a very rich history, culture and tradition. The history of the city reached to year 1136 (the first information appeared in the Papal Bull); it was the economic, spiritual and scientific center at that time – there was a primate court. Łowicz is the capital of the Łowicka Earth inhabited by people traditionally called “Książaki”.

In the period of political transformation many economical, spatial and social changes had occurred: liquidation of large workplaces which resulted in degradation of the industrial areas, spatial and functional issues with railway areas situated in the city center, which have become a barrier to its development, social exclusion of people living

in the historical buildings and reduction of inhabitants (year 1998 – 31,750 inhabitants, year 2011 – 29,606 inhabitants).

There are major challenges which are standing before the city authorities: encouraging young people to stay in the city and entrepreneurs to invest, redevelopment of brownfields, increasing the city competitiveness, improving a life quality of inhabitants, reducing social differences.

Key words: structural funds, revitalization.

Dr inż. arch. Małgorzata Denis

Dr inż. arch. Anna Majewska

Katedra Gospodarki Przestrzennej i Nauk o Środowisku Przyrodniczym
Wydział Geodezji i Kartografii, Politechnika Warszawska